

Skal det være morsomt?

Den amerikanske filmkomik har det ikke så sjovt. Der bliver stadig lavet succesfulde komedier, ja vist, og også ret mange – blandt det seneste års økonomiske topscorere er *Alene hjemme* og *Ghost* – men for en puritaner, der foretrækker sin komik ren og usukret, er vandene i de seneste par år blevet en kende grumsede.

Omkring 1979-80 skete der et uventet boom, efter års stagnation: succesfulde tv- og stand up-komikere som Steve Martin, Bill Murray, John Belushi og Dan Aykroyd blev pludselig filmstjerner, John Landis' *Delta kliken* viste at man i teenagepublikummet havde en økonomisk guldgrube, og *Højt at flyve* demonstrerede at alt kan gå, blot tempoet holdes højt nok. 1980erne blev årtiet, hvor stand up-personlighederne herskede (Eddie Murphy, Tom Hanks og Chevy Chase var nyere skud på stammen), hvor pruttepudden var fast rekvisit, og hvor kodeordene hed plat og sort og absurd. Det var tit pinligt, ligeegyldigt eller ulideligt pubertært, men intet (næsten) var helligt, og indimellem – ret ofte, faktisk – kunne man støde på sande

af Flemming Kaspersen

komiske perler, som f.eks. Steve Martins *Manden med de to hjerner* (alene titlen opsummerer meget godt tendensen).

I dag er billedet skiftet. Den amerikanske mainstream-komedie er blevet sødere, i hvert fald den del der klarer sig bedst ved biograflugerne. Væk – eller rettere: henvist til videohylderne – er det støjende, det upolerede, det anarkistiske og underlivsfikserede, og i stedet er trådt en ny, og vel nok tidssvarende, meget familieorienteret pænhed og sentimentalitet. Det er farvel til *Politi-skolen* og *Varme drenge*, og goddag til *Roxanne* og *Scrooged*, til *Planes, Trains and Automobiles* og *Good Morning Vietnam*, til *Parenthood* og *Only the Lonely*. Det er – meget betegnende – stand up-komikere, som i 80erne lavede film, der blot var deres kendte og elskede rutiner hængt på et nødtørftigt skelet af handling og psykologi, i nye, voksne roller, ikke længere comedians, men comic actors, i clinch med livets store problemer og let til patos og klumpen i halsen.

Ikke at dette er noget negativt: Robin Williams er f.eks. en glimrende seriøs skuespiller, og Steve Martins mere sentimentale film er blandt hans bedste. Men når det drejer sig om den gispende krampelatter er den nye pænhed simpelthen ikke leveringsdygtig. Derfor er det godt at have ZAZ, og derfor er en film som *Høj pistolføring 2½* en nødvendighed, blottet som den er for føleri og moral.

ZAZ!

ZAZ er forfatter/producent/instruktør-trioen David Zucker, Jim Abrahams og Jerry Zucker (som instruerede *Ghost*), tre forvoksede gymnasiedrenge fra Wisconsin som i 1970 skiftede planet til Los Angeles, hvor de i løbet af kort tid fik betragtelig succes med deres Kentucky Fried Theatre. I 1977 forvandlede de, med John Landis som instruktør, deres satiriske og absurde teaterkoncept til filmen *Kentucky Fried Movie*. Og hermed tog de det første skridt mod en form for filmkomik, som de senere skulle udvikle til perfektion: *Kentucky Fried Movie* er en ret løs samling sketcher, overvejende i smags-

spektret fra plat til vulgær, men blandt de mange mere indlysende gangs og parodier står filmens hovedsketch som det tidligste eksempel på ZAZs helt nyskabende indgangsvinkel til komedieformen. A Fistful of Yen er en ca. 20 min. lang karatefilm-parodi med alle ZAZs varemærker – slapstick, visuelle og verbale ordspil, overdrivelser, crazy-komik og konstante indforståede henvisninger til amerikansk tv og Hollywood-klicheer – og model for gennembrudsfilmen *Højt at flyve* (1980), *Top Secret!* (1984) og de to *Høj pistolføring*-film (1988, 1991), samt den kortlivede tv-serie *Police Squad!* (1982).

Der stjæles med arme og ben fra alle, og netop derfor er ZAZ så svære at sammenligne med andre, og – nå ja – originale. De bedste ligheder er en tidlig Woody Allen (ca. *Bananas*) uden neuroserne, eller en Mel Brooks. Men hvor Allen hurtigt udviklede sig til en meget personlig og intellektuel filmskaber og Mel Brooks efter *Forår for Hitler* og *Sheriffen skyder på det hele* i katastrofalt stigende grad kom i tvivl om banal staves med eller uden b (glem alt om hans seneste *Life Stinks*), dér har ZAZ stædigt holdt fast i stil, som *Højt at flyve* beviste virkede. Og – deres største fortjeneste – de har konsekvent nægtet at følge mainstreamudviklingen mod større følelser og dybere psykologi.

Målet er ét – latter – og strategien er alt andet end subtil. Det særlige er ikke vitserne, men at der er så mange af dem, en overkill-taktik, der aggressivt bombarderer tilskueren fra alle sider og forlanger overgivelse. Fremgangsmåden ligner forsøget med hvor mange mennesker, man kan proppe i en Folkevogn: for ZAZ er spørgsmålet ikke hvor mange gags pr. sekvens og heller ikke hvor gode gags, men hvor mange pr. indstilling, en i bund og grund ærke-amerikansk størst er bedst-filosofi, som passer fint til filmenes mætning med referencer til et halvt århundredes amerikansk populærkultur.

Man skal dog ikke forveksle deres succesfulde alt for et grin-taktik med plat leflen. I modsætning til de mange, der insisterer på at skære pointerne ud i urinalblokke og julemarcipan, har ZAZ respekt nok for tilskuerne til at lade dem selv finde ud af, hvad der er morsomt, om det overhovedet er morsomt. Dette har naturligt affødt både succes og fiasko: *Højt at flyve* ramte en nerve og

blev en af de mest indtjenende komedier nogensinde, og *Høj pistolføring* otte år senere gentog tricket. Men spionparodien *Top Secret!* gik hurtigt i den kommercielle glemmebog, trods identisk format og masser af vellykkede gags, og tv-serien *Police Squad!* (som de direkte udviklede til *Høj pistolføring*) blev taget af programmet efter kun fire afsnit – ifølge en af tv-selskabets chefer fordi man var nødt til at se serien for at fange vitserne, der lå i lag på lag overalt i billedfeltet uden kaskader af dåselatter.

Foden på bremsen

Høj pistolføring 2½ ser ud til at blive et lige så stort hit som etteren, vel lanceret med to skarpe trailers og en plakat man ikke kan overse. Og spørgsmålet er så: er *Høj pistolføring 2½* på højde med sin forgænger eller, for den sags skyld, med *Police Squad!* og *Højt at flyve*?

Umiddelbart har filmen alle ingredienserne. Handlingen er som altid hos ZAZ bare en tåbelig undskyldning, solidt afstivet med en sikker fornemmelse for genreklicheer (som den omvandrede katastrofe af en kriminalbetjent Frank Drebin må Leslie Nielsen denne gang redde en godhjertet miljøforkæmper fra en bande slibrige levantinere med tegnebøger i stedet for samvittighed), vitserne flyver fra højre og venstre med slapstick, vulgariteter og satire kæmpende for at komme først, og anarkiet florerer ud over alle grænser. Men svaret må alligevel være nej – *Høj pistolføring 2½* er unikt morsomt, men et eller andet er gået tabt.

Det mest slående er, at tempoet er sat ned. Det er langt fra nogen sløv film, men man fornemmer alligevel, at instruktøren David Zucker må have haft foden let på bremsen. De enkelte gags er ofte drevet længere ud (f.eks. gentagelsen af etterens mishandling af Drebins sorte kollega, som her bliver til en udtrukket, grotesk opvisning i sadistisk slapstick), men til gengæld er filmen som helhed blevet mindre rig i tekturen – der er simpelthen færre vitser i den.

Paradoksalt nok lider filmen under, at den er alt for fokuseret. Leslie Nielsen blev pludselig, og sikkert lidt uventet, stjerne efter *Høj pistolføring*, og nu har David Zucker begået den fejltagelse at stille for skarpt på ham. Den oprindelige pointe hos ZAZ var nemlig en håndfuld anonyme, men alligevel genkendelige

ansigter fra tv og film (bl.a. Lloyd Bridges, Peter Graves, Robert Stack og, selvfølgelig, Leslie Nielsen) som spillede deres personer med fuldstændig samme pokerfjæs som i deres sædvanlige, hårdkogte roller, helt uanfægtet af det kaos, der herskede omkring dem. I den nye film ser vi pludselig Leslie Nielsen, der om nogen har været den personificerede anonymitet på amerikansk tv, lave sjove ansigter til kameraet – se, jeg ved godt at det her er skægt – mens det morsomme, og et af ZAZs tydelige kendetegn, altid har været personernes afgrundsdybe alvor i selv de mest absurde situationer.

Dette kunne da også gå, Leslie Nielsen har udstrålingen, hvis bare ikke det havde betydet færre visuelle gags i rummet omkring ham. De er der endnu, og mange af dem, men i forhold til tidligere ZAZ har den nye film lige præcis mistet en snert af sine forgængeres grovkornede elegance, det anarki der altid balancerede hårfint på den rigtige side af det ukontrollerede. Vi har fået mere Leslie Nielsen og mere overdrevet slapstick i stedet for diskrete visuelle gags, men det er på bekostning af den intellektuelle side af ZAZ, som ligger lige under plathederne – ordspillene der både kan være brandere og perler af absurd pointeløs humor, og den satiriske bevidsthed om amerikansk populærkultur, der f.eks. gør *Police Squad!* til en værdig konkurrent til *Twin Peaks* i afdelingen for postmoderne indforstået citeren. Det er iøvrigt bemærkelsesværdigt, at flere af de bedste gags er taget direkte fra *Police Squad!*

Men ok: der er heller ingen grund til at være for vrissen. *Høj pistolføring 2½* har sænket fællesnævneren et par millimeter, men ZAZ er stadig umiskendeligt ZAZ, filmen har stadig flere grin pr. minut end nogen anden siden etteren, og man bør stadig ikke skamme sig over at kaste sig hostende og fnisende rundt i sædet, selvom man for længst har forladt gymnasiet.

Høj pistolføring 2½

Naked Gun 2½ – The Smell of Fear. USA 1991. I: David Zucker. Manus: David Zucker, Pat Proft. Foto: Robert Stevens. Musik: Ira Newborn. P-design: John J. Lloyd. Prod.: Jerry Zucker, Jim Abrahams, Gil Netter. Medv.: Leslie Nielsen (Frank Drebin), George Kennedy (Ed Hocken), O. J. Simpson (Nordberg), Precilla Presley (Jane Spencer), Richard Griffith (Dr. Albert S. Meinheimer), Robert Goulet (Quentin Hapsburg). Udl.: UIP, 85 min. Prem.: 6.9.91.